

STANDARD FOR HOSPITALSPRÆSTER

Denne vejledende standard er udarbejdet af Præsteforeningen i samarbejde med et udvalg bestående af hospitals- og hospicepræster. Standarden skal ses som en redegørelse for bredden i præstearbejdet, og den giver eksempler på, hvad en hospitalspræstestilling kan indeholde. Standarden har ligeledes til hensigt at tjene til synliggørelse af præstens alsidige arbejde.

I det følgende gives eksempler på kompleksiteten og bredden i hospitalspræstens arbejde. Disse eksempler er ikke et udtryk for, hvad der kan forventes af enhver hospitalspræst. Udfyldelsen af embedet afgøres af den enkelte præst og vil blandt andet afhænge af institutionens beskaffenhed, hospitalspræstens beskæftigelsesgrad og præstens embedsopfattelse.

Det er Præsteforeningens opfattelse, at standarden kan være et nyttigt redskab i forbindelse med udarbejdelse af stillingsbeskrivelse og regulativ for hospitalspræster.

Standarden anvender betegnelsen hospitalspræst. Standarden vil også være dækkende for præster, der er ansat til at betjene hospice, institutioner og plejecentre for ældre, psykisk syge, psykisk og fysisk handicappede, og lignende stillinger, som er oprettet med henblik på at betjene mennesker med særlige behov, som er relateret til sundhedsvæsenet.

STANDARD FOR HOSPITALSPRÆSTENS ARBEJDE

Hospitalspræstens tjeneste

- Hospitalspræsten har som væsentligste opgave at imødekomme enkeltpersoners og gruppers behov for sjælesørgerisk, eksistentiel, åndelig og religiøs støtte i forbindelse med sygdom, traumatiske hændelser, kriser og død indenfor rammen af hospitalet/hospice eller lignende institution.
- Hospitalspræsten har ligeledes som opgave at varetage hospitalspræstetjenestens integritet som kirkeligt embede og hospitalspræstetjenestens integritet som en del af hospitalets tværfaglige behandlings- og omsorgsindsats, samt som en del af hospitalets samarbejdsprocedurer, udviklings- og beslutningsprocesser.
- Hospitalspræsten udvikler sin viden og kompetence om den betydning, åndelige, religiøse og eksistentielle dimensioner af livssyn har for forståelsen af sygdom og lidelse.

Hospitalspræstetjenestens fundament

- Tjenesten hviler på præsteløftet, ordination og kollats, som rummer en forpligtelse til at efterkomme hjælpsøgendes behov for sjælesorg, forkyndelse og sakramental bistand efter folkekirkens ordning og tradition i forbindelse med sygdom og indlæggelse på hospital eller lign. institutioner.
- Tjenesten hviler på patienters ret til at udøve deres tro og livssyn i overensstemmelse med Grundlovens formulering om religionsfrihed og FN's Menneskerettigheders formulering om menneskers ret til at udøve og praktisere deres tro og livsholdning.
- Tjenesten skal varetages med respekt for dansk sundhedsvæsen og det enkelte hospitals værdigrundlag.
- Tjenesten udføres i overensstemmelse med reglerne for den danske folkekirkes præsters virksomhed.
- Tjenesten er omfattet af den særlige tavshedspligt overfor patienternes personlige forhold, som er gældende for præster i Den danske Folkekirke.

Beskrivelse af hospitalspræstens arbejde

1. GUDSTJENESTER OG ANDAGTER

Gudstjenester

For patienter og pårørende er gudstjenester et tydeligt og genkendeligt mærke. En del patienter er vant til at gå til gudstjeneste jævnligt og benytter lejligheden, mens de er indlagt,

til at opretholde denne vane ved at deltage i gudstjenesten. For andre er det den aktuelle situation, de befinder sig i, der får dem til at deltage i en gudstjeneste.. De patienter, præsten har fået kontakt med ved gudstjenester, kan besøges efterfølgende på afdelingen, hvis det ønskes.

Det hører med til præsternes virksomhed at holde gudstjenester, hvor der er tradition for det og rum til det. I nogle tilfælde afholdes der gudstjenester på sengeafdelinger ol. enten jævnligt eller ved højtider. Gudstjenesten er et væsentligt element i kontakten til den særlige menighed, som patienter, pårørende og ansatte udgør. I en del tilfælde er der også en menighed, der består af tidligere patienter, pårørende og personale som efterfølgende benytter hospitalskirken som deres sognekirke.

Forskellige slags gudstjenester

- Almindelig gudstjeneste med prædiken og altergang
- Musikgudstjeneste / liturgiske gudstjenester
- Børnegudstjenester
- Andre f. eks. tematiske gudstjenester

Opgaver i forbindelse med gudstjenester:

- Forberedelse af prædiken, liturgi m.m.
- Samarbejde med kirkebetjening

Andagter

En andagt er en kort gudstjeneste på hospitalet for patient og/eller pårørende, som er afpasset efter patientens/de pårørendes kræfter og ønsker. Andagten kan f.eks. bestå af salme, bøn, tekstlæsning, prædiken, altergang, fadervor, velsignelse

Andagt ved præmaturo dødsfald, aborteret foster, dødfødt barn ol. er en kort andagt, som for forældrene har stor betydning.

Udsyngning er et kort afskedsritual ved den døde, inden de pårørende forlader stuen, og består f.eks. af salme, skriftord, bøn og velsignelse.

Ritual ved en hjernedød patient i forbindelse med organdonation svarer til en udsyngning.

Gudstjeneste/andagt i forbindelse med katastrofer og større ulykker er ofte en gudstjeneste/andagt, der holdes for overlevende/pårørende, redningspersonel og sundhedspersonale enten i umiddelbar forbindelse med en katastrofe (Roskilde festival) eller et stykke tid efter (Scandinavian Star, busulykken ved Knippelsbro, Balibomben, tsunamien).

Opgaver i forbindelse med andagter / udsyngning:

- Samtale med patient / pårørende
- Planlægning og udførelse af ritual
- Evt. efterfølgende samtaler

2. HOSPITALSPRÆSTERNES SAMTALER

Samtalerne kan opdeles i to kategorier:

- Informativ samtale
- Sjælesorg

Informativ samtale

Den informative samtale er en samtale, hvor præstens særlige viden videregives til patient, pårørende eller personale. Eksempler på dette kan være:

- Information til forældre, der har mistet et barn, om begravelse/bisættelse eller nedgravning af aborterede fostre.
- Information til personale om dåb/nøddåb, vielse/nødvielse, hjemmealtergang, begravelse/bisættelse eller nedgravning af aborterede fostre.
- Information til patient, pårørende eller personale om kontakt til præster fra andre trosretninger eller religioner.

Sjælesorg

Som begreb anvendes betegnelsen sjælesorg for en samtale med patient, pårørende eller personale, som er konfidentiel, og hvor præsten stiller sig til rådighed for det, et andet menneske har behov for at tale om. Som forud forståelse for samtalen gælder, at den kan omhandle spirituelle, åndelige og religiøse aspekter, i og med at præstens selvforståelse grunder sig i den kristne tro, men at den ikke nødvendigvis skal omhandle disse aspekter. Sjælesorgen tager udgangspunkt i det enkelte menneskes livssituation, og er ikke konfessionelt afgrænset til medlemmer af folkekirken. Når et menneskes hidtidige forståelse af tilværelsen trues af sygdom, er det sjælesørgerens opgave at hjælpe mennesket til en ny forståelse. Præsterne har tavshedspligt.

Opgaver i forbindelse med sjælesorg og informative samtaler:

- At arrangere, gennemføre og evt. følge op på samtalen. Der kan ofte være ventetid og afbrydelser pga. behandling

3. KIRKELIGE HANDLINGER

Dåb

På hospitaler med fødeafdelinger og børneafdelinger for for tidligt fødte børn og spædbørn med sygdomme og medfødte handicap kan det være forældrenes ønske, at disse børn bliver døbt.

Dåb i et eventuelt kirkerum beliggende på hospitalet er sjældent, idet de færreste af disse børn kan flyttes fra børne-, føde- eller neonatalafdelingen, fordi de er afhængige af højteknologisk behandling.

Langt de fleste dåb, der foretages på hospitalet, foregår derfor på afdelingen, hvor barnet er indlagt. Oftest er det hospitalspræsten, der døber barnet i overensstemmelse med det fulde dåbsritual, såfremt tiden og barnets tilstand tillader det.

I andre tilfælde må dåbsritualet afkortes pga. barnets kritiske tilstand. Er der i sådanne tilfælde ikke tid til at tilkalde hospitalspræsten, foretages dåben af en af de tilstedeværende, oftest en sygeplejerske, læge eller jordmoder i overensstemmelse med det afkortede dåbsritual.

Dåb af voksne, udøbte patienter forekommer også eksempelvis i forbindelse med en større operation, psykisk sygdom eller alvorlig sygdom. Forud for dåben vil præsten have samtale(r) med patienten om den kristne tro og dåbens betydning.

Forskellige udformninger af dåb på hospitalet:

- Dåb i et kirkerum
- Dåb på afdelingen ved en præst med anvendelse af fuldt dåbsritual
- Dåb på afdelingen ved en præst med afkortet dåbsritual
- Dåb på afdelingen ved andre med afkortet dåbsritual

Opgaver i forbindelse med dåb på hospitalet:

- Samtale med forældrene
- Eventuel samtale med personalet
- Forberedelse forud for dåben
- Planlægning og udførelse af dåbsritualet
- Eventuel samtale med forældrene efter dåben
- Eventuelt opfølgende besøg efter dåben
- Papirarbejde efter dåben

Konfirmation

På psykiatriske hospitaler og andre institutioner med lange indlæggelser vil præsten varetage konfirmandundervisningen i det omfang, patienten ikke kan følge undervisningen på sit konfirmandhold. Undervisningen afsluttes med konfirmation i hjemsogets kirke eller hospitalskirken/sognekirken i det sogn, hvor hospitalet ligger.

Undervisning og efterfølgende konfirmation af voksne langtidsindlagte patienter forekommer også.

Forskellige udformninger af konfirmationen:

- Konfirmation i hjemsogets kirke ved hjemsogets præst
- Konfirmation i hospitalskirken
- Konfirmation i sognekirken i det sogn, hvor hospitalet ligger.

Opgaver i forbindelse med konfirmation:

Samtale med forældrene

Opfølgende besøg efter konfirmationen

Papirarbejde efter konfirmationen

Vielser

Patienter, der opfylder betingelserne for at indgå ægteskab har ret til at blive viet. At indgå ægteskab kræver, at ægteskabsbetingelserne er prøvet ved den borgerlige vielsesmyndighed. I særlige tilfælde, hvor der er fare for, at vielsen ikke kan gennemføres, hvis den udskydes, f.eks. ved alvorlig sygdom, kan en præst eller den borgerlige vielsesmyndighed foretage vielsen uden en forudgående fuldstændig prøvelse af ægteskabsbetingelserne.

Forskellige udformninger af vielsen:

- Vielse, som ikke tåler udsættelse, med forudgående prøvelse ved den borgerlige myndighed.
- Vielse, som ikke tåler udsættelse, uden forudgående prøvelse ved den borgerlige myndighed.

Opgaver i forbindelse med vielsen:

- Samtale før vielsen
- Papirarbejde før vielsen
- Planlægning og udførelse af den kirkelige handling
- Papirarbejde efter vielsen
- Opfølgning af vielsen

Privat skriftemål

Privat skriftemål er et ritual, som foretages for det enkelte menneske uden for gudstjenestesammenhæng i kirken, på præstens kontor eller ved sygelejet. Den pågældende kan fortælle om det, der tynger og /eller nager samvittigheden og derefter få tilsagt Guds tilgivelse i rituel form. Der kan læses eller synges en salme og/eller et skriftsted, evt. holdes en kort tale.

Opgaver i forbindelse med skriftemål:

- Samtale(r) med patient/pårørende
- Evt. forberedelse af tale
- Udførelse af selve ritualet
- Evt. efterfølgende samtaler

Hjemmealtergang

Hjemmealtergang er fejring af nadver udenfor gudstjenestesammenhæng, f.eks. på en sygestue, i et privat hjem eller i en kirke.

I nogle tilfælde ønskes forudgående skriftemål, hvor patienten får lejlighed til at fortælle sin livshistorie eller noget, der specielt tynger, til en person, som har absolut tavshedspligt og ingen registreringspligt.

Opgaver i forbindelse med hjemmealtergang:

- Samtale med patient/pårørende
- Planlægning og udførelse af den kirkelige handling
- Evt. efterfølgende samtaler

Bisættelser/ begravelse

I særlige tilfælde foretager hospitalspræsten bisættelser og begravelser (jordfæstelse) af afdøde fra hospitalet. Bisættelser kan foregå enten fra hospitalets kapel eller fra afdødes hjemsgn. Begravelse foregår almindeligvis fra patientens hjemsgn.

Opgaver i forbindelse med bisættelser/begravelse:

- Samtale med pårørende før bisættelsen/begravelsen
- Forberedelse af prædiken/tale
- Planlægning og udførelse af den kirkelige handling
- Evt. opfølgning af bisættelsen/begravelsen
- Evt. transport til kirke/kirkegård

4. UNDERVISNING og FOREDRAG

Undervisning i den kristne tro.

På psykiatriske hospitaler og andre institutioner med langtidsindlagte patienter er der ofte et ønske om studiekredse/undervisning i den kristne tro på de enkelte hospitalsafsnit.

Undervisningen kan efter patienternes valg indeholde fortælling af bibelhistorie, samtale om eksistentielle og etiske emner, salmesang eller bøn.

Der kan desuden være ønske om, at patienter i fællesskab kan mødes med præsten på afdelingen for at diskutere trosspørgsmål og i det hele taget livets store spørgsmål, som ofte bliver accentueret af, at man er syg. Det kan evt. tage form af Præstens time på afsnittet en gang ugentligt.

Hospitalspræster kan undervise personalet på hospitalet. I videre udstrækning kan hospitalspræsten undervise i sammenhænge, hvor hun/han har en specialviden, som kan nyttiggøres for et bredere udsnit af det tværfaglige sundhedspersonale. Endvidere kan præsten have undervisning, som kan have en oplysende funktion for et bredere publikum (patientforeninger, kirkelige foreninger og organisationer o.l.).

Ligeledes kan hospitalspræsten afholde eller blive inviteret til at undervise og holde foredrag både internt og eksternt på hospitalet og i kirken. Eksempelvis:

- Egne kurser og workshops
- Inviteret underviser/foredragsholder
- Afdelingsbaseret undervisning på hospitalet
- Undervisning af studerende
- Indleverede abstrakts
- Patientforeninger o.l.
- Menigheder, kirkelige foreninger o.l.

Sædvanlige undervisningstemaer:

- Eksistentielle og åndelige aspekter af omsorgen
- Kommunikationstræning - sjælesorg
- Omsorg for døende
- Religion og kultur – fremmede religioner og kulturer
- Bioetik

Tværfaglig undervisning:

Hospitalspræster kan deltage i tværfaglig undervisning, hvor præsten underviser i et særligt tema, f.eks. palliativ indsats sammen med andre personalegrupper (læge, sygeplejerske, psykolog o.l.)

Hospitalspræsten skal overveje, hvilken undervisning, den pågældende finder, er en naturlig del af stillingen, og hvilken del, den pågældende finder, bør tilbydes interesserede mod honorering.

Endvidere deltager præsten ofte i afdelingsbaseret undervisning på hospitalet, enten i monofaglige sammenhænge eller for det tværfaglige personale.

5. SUPERVISION/VEJLEDNING

Præsterne kan have vejledning/supervision for kolleger, personale og andre betinget af hospitalspræstens supplerende uddannelse og erfaring. Det sker, at præsterne har aftale om en række supervisionssessioner for læger, sygeplejersker eller andre (tværfaglige) personalegrupper. Oftest er der tale om vejledning/supervision i eksistentielle og åndelige spørgsmål, som udspringer af personalets oplevede belastning ved et konkret patienttilfælde, som de ønsker præstens vejledning/supervision af.

Vejledning/supervision er en faglig samtale, hvor supervisanden forholder sig til sin arbejdssituation. Formålet med vejledningen/supervisionen er, at:

- Supervisanden kan reflektere over sin praksis
- Supervisanden kan opnå større faglig og menneskelig indsigt i arbejdsrelaterede situationer

Vejledning/supervision foregår i følgende sammenhæng:

- I forløb for grupper af sygeplejersker o.a.
- I forbindelse med konkrete patienttilfælde
- Institutionspræster
- Sognepræster
- Studerende og praktikanter (sygepleje, medicin, pastoralseminarium)

6. INFORMATION

Præstens information omfatter information til

- Patienter og pårørende
- Personale
- Offentlighed

Patienter/pårørende

Præsten informerer om gudstjenester og kirkelige arrangementer og om mulighederne for at få kontakt med en hospitalspræst eller patientens sognepræst eller en præst fra patientens eget trossamfund.

Dette sker gennem

- Pjecer
- Plakater o.l.
- Opslag på afdelinger
- Tv-spots o.l. på internt Tv

Oplysning/pjecer om:

- Dødsfald, bisættelse og begravelse
- Begravelsesvejledninger for spædbørn
- Aborterede fostre o.l.

Opgaver i forbindelse med information:

- Udarbejdelse af plakater
- Ophængning/udsendelse af plakater
- Udarbejdelse af pjecer og vejledninger

Personale

Hospitalspræsten er i sit daglige arbejde helt afhængig af personalets medvirken og støtte til at opnå kontakt med patienter og pårørende. Kontakten mellem patienter/pårørende og præsten etableres ofte efter anbefaling fra personalet.

Hospitalspræsten kan, hvor denne af hospitalet involveres i dette arbejde, udarbejde skriftlige procedurevejledninger til personalet om f.eks.:

- Personalets eksistentielle/åndelige omsorg for patienter/pårørende
- Fremmede kulturer og trosretninger
- Procedure ved dåb, vielse, dødsfald/begravelse ol.
- Procedure ved begravelse af spædbørn og aborterede fostre

Information til personale sker gennem:

- Introduktion for nyt personale
- Informationsmøde for afdelingspersonale
- Udarbejdelse af skriftligt materiale til afdelingernes personalevejledning

Offentlighed

Hospitalspræster lægger almindeligvis vægt på synlighed og tilgængelighed over for mediernes og forsøger at efterkomme mediernes ønsker om at få indblik i præsternes arbejde, med skyldigt hensyn til præsters særlige tavshedspligt. Tro, religiøsitet og åndelighed i almindelighed og i særdeleshed i forbindelse med sygdom har været genstand for en stigende interesse fra mediernes side. I mange tilfælde er der tale om kortvarige kontakter, men i nogle tilfælde indgår hospitalspræster i udsendelsesrækker og artikelsier, som kræver mere tid og arbejde. Det må for præsten være et primært hensyn, at patienter og pårørende gennem dette kan blive opmærksomme på muligheden for at benytte hospitalspræsterne.

De skrevne og elektroniske medier kan have interesse i:

- Oplysninger om præstens arbejde
- Interviews om præstens arbejde.
- Præstens deltagelse i offentlige debatter

Deltagelse i patientforeningers arbejde

Hospitalspræster bliver ofte benyttet af patientforeninger ol. til undervisning og foredrag eller til at skrive i og give interviews til patientforeningers tidsskrifter. I nogle tilfælde er der tale om et gentaget og længerevarende engagement.

7. HOSPITALSPRÆSTENS KOMPETENCE

Ifølge præsteløftet er præster forpligtet til at "danne og duelliggøre" sig til det embede, de forvalter. Det er væsentligt at præsten dygtiggør sig til hospitalspræsteembedet og vedligeholder og udvikler den faglige viden og refleksion. Der vil være mangfoldige måder, den enkelte hospitalspræst kan danne og duelliggøre sig på, herunder ved at deltage i supervisionsgrupper og i relevant efteruddannelse. Hospitalspræstens generelle og specifikke kompetenceudvikling drøftes ved den årlige medarbejderudviklingssamtale med provsten.